

תשובה למפרע ותשובה להבא

ספר מסילת ישרים פרק ד

אמנם, מדת הרחמים היא הנותנת הפך השלשה דברים שזכרנו, דהינו:

1. שיתן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא.
2. ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה.
3. ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור -

שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש - שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיהו): וסר עונך וחסאתך תכפר, שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע.

וזה חסד ודאי שאינה משורת הדין, אך על - כל - פנים הנה הוא חסד שאינו מכחיש הדין לגמרי, שהרי יש צד לתלות בו, שתחת הרצון שנתרצה בחטא וההנאה שנהנה ממנו בא עתה הנחמה והצער.

וכן אריכות הזמן איננו ויתרון על החטא, אלא סבלנות קצת לפתוח לו פתח תקון. וכן כל שאר דרכי חסד: כענין ברא מזכה אבא (סנהדרין קד), או מקצת נפש ככל הנפש (קהלת רבה ז כז), המוזכרים בדברי החכמים, דרכי חסד הם לקבל את המעט כמרובה, אך לא מתנגדים ומכחישים ממש מדת הדין, כי כבר יש בהם טעם הגון להחשיב אותם.

אך שיותר עבירות בלא כלום או שלא ישגיח עליהם, זה היה נגד הדין לגמרי, כי כבר לא היה משפט ודין אמיתי בדברים, על כן זה אי אפשר להמצא כלל. ואם אחד מן הדרכים שזכרנו לא ימצא לחוטא להמלט, ודאי שמדת - הדין לא תשוב ריקם.

וכן אמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב): מאריך אפיה וגבי דילה. נמצא, שאין לאדם הרוצה לפקוח עיניו פיתוי שיוכל להתפתות בו לבלתי הזהר במעשיו בתכלית הזהירות ולדקדק בהם תכלית הדקדוק. הן כל אלה ההשקפות שישקיף עליהן האדם ויקנה בהם מדת הזהירות ודאי, אם בעל נפש הוא.

כשרות למפרע בעדות

חידושי הרמב"ן מסכת כתובות דף כב עמוד א

ואוקימנא לעולם ערער דגזלנותא וכגון דקא אמרי ידענא ביה דעבד תשובה. איכא דשמיע ליה מיהא דגזלן לא מתכשר אלא משעה שהעידו עליו ואילך שאם אתה אומר משעה שעשה תשובה הא איגלאי מלתא למפרע דכי חתם כשר היה הלכך

משחתמו נמי דהא שקרא ליכא ולמחזי כשקרא לא חיישינן אלא לאו ש"מ דלא מתכשר אלא משעה שהעידו עליו בב"ד שעשה תשובה וכל שטרי דחתם ביני וביני פסולין דהא היא שעתא פסול היה, וזה בתוספות ואינו כלום וכדברי רש"י ז"ל מפרשי' משחתמו אין מעידין עליו דהוה להו כנוגעין בעדותם.

קצות החושן סימן לה

(ד) אחר שנתגייר. עיין ש"ך (סק"ז) מדין עדות האנוסים אם שייך בהו תחלתו בפסול כיון שיש בידו לגייר. ובמשנה למלך פרק י"ד [מעדות] (ה"ד) כתב בשם מוהרימ"ט בזכרונותיו שנסתפק ברשע ועשה תשובה אי לקטן מדמה או לנכרי ולא הכריע ע"ש. ונמצא ברשע ועשה תשובה שני ספיקות, דאפשר דאפילו במידי דאורייתא נאמן כיון שיש בידו לגייר ולעשות תשובה וכמ"ש הש"ך, או דאפילו במידי דרבנן לא מהימן כיון דלא דייק וכמו שעלה על דעת מוהרימ"ט.

והנה בפסול עבירה דרבנן נראה לומר דלא בעינן תחלתו בכשרות, כיון דבעבירה דרבנן בעינן חימוד ממון דוקא וכמ"ש רמ"א בסימן ל"ד (סעיף ג'), וא"כ אין פסולו אלא משום חשד נגיעת ממון בעדות זו וכמ"ש בסמ"ע (שם סק"ה), וא"כ כיון דבנוגע גופיה לא בעינן תחלתו בכשרות אלא כיון שסילק נפשו רשאי להעיד (עיין לעיל סימן ל"ג סעיף ט"ו), הכי נמי בפסול דרבנן דהוא משום חימוד ממון ואינו פסול הגוף ואינו בגדר עדות כלל לא שייך ביה תחלתו בפסול.

ומדברי הרא"ש פ"ב דגיטין (סי' כ"ו) משמע דרשע ועשה תשובה דומה לקטן ונעשה גדול, שכתב ואם היו פסולין כשנתמנו שלוחים וחזרו בתשובה קודם שמסרו לאשה, כתב הר"ר מאיר הלוי דכשרין כו', ולא בעינן תחלתו בכשרות מידי דהוי אפתוח ונסתמא ע"ש, אלמא דברשע ועשה תשובה נמי שייך ביה תחלתו בפסול אלא דבגט כשר כמו פתוח ונסתמא, ואי אמרינן דלא דייק היה פסול ולא ראה הוא מפתוח ונסתמא כיון דלא דייק. וכן משמע דבמידי דאורייתא ודאי פסול ולא אמרינן בידו לעשות תשובה. וכן מבואר בתוספתא פ"ה דסנהדרין (ה"ג) עד שלא נעשה חתנו כו' עד שלא נעשה סוחר שביעית ומשנעשה סוחר שביעית חזר בו כו', זה הכלל כל שתחלתו וסופו כשר כשר ע"ש. ונשמע מיניה דרשע ועשה תשובה נמי שייך ביה תחלתו בפסול. ועוד משמע דאפילו בפסול עבירה דרבנן שייך ביה תחלתו בפסול.

ועיין באה"ע סימן מ"ב סעיף ה' דאנוסים לא נפסלו אף על גב דעברו על מצות קידוש השם. ואין להקשות מהא דאמרינן פ"ב דכתובות דף י"ט (ע"א) בהא דאמר ר' מאיר אינם נאמנין לפוסלו קסבר ר' מאיר עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר, ופירש"י והלכך משוי נפשיהו רשיעי, ומשמע דגם אנוסים כשהיה לו ליהרג ולא קיים קידוש השם רשע הוי, משום דאע"ג דאינו נפסל על ידו מכל מקום הוא עצמו אינו נאמן למשוי נפשיה רשיעא אפילו במידי דלא נפסל על ידו. ותדע דהא בעדים שאמרו אמנה היו דברינו אינם נאמנים משום דעולה הוא (כתובות שם), ולא מצינו שיפסלו לעדות כשחתמו על אמנה, אלא על כרחך אין אדם עושה עצמו רשע אפילו במידי דלא נפסל על ידו.

גזולה ואינו כן דבנטלה ברבית מיירי כמבואר בריש פרק איזהו נשך ואין משם ראייה לסתור דברי רבינו דמדינא אינם חייבים להחזיר דאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית לדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר אלא דמשום כבוד אביהם חייבים להחזיר ודוקא בדעבד תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת דהוה לה ההיא פרה כאילו לא הורשה לבניו מאחר שהיה בדעתו להחזירה והוא דבר המסויים הילכך אף על פי שעדיין לא הוציאה מרשותו חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם אבל כי לא עבד תשובה בניו ירשוה והתורה לא חייבתם להחזיר דלדידיה אזהר לבריה לא אזהר הילכך הוי לגמרי ממונא דידהו ואינם חייבין לכבד את האב בממונם דהא איפסיקא הלכתא כמאן דאמר משל אב אבל בשאר כבוד דלית ביה חסרון כיס אין הכי נמי דמחייבי אף על פי שהוא רשע כדמשמע מההיא דפרק הנחנקין:

ראהו עובר על דברי תורה וכו'. ברייתא פ"ק דקידושין (דף ל"ב) ובסנהדרין פרק הנשרפין:

רדב"ז הלכות ממרים פרק ו

[יא] הממזר חייב בכבוד אביו וכו'. פ"ק דקדושין תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה אל יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו אבא כך כתוב בתורה ומתמהינן כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה אלא אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך, הרי דלא עבד תשובה שהרי בשעה שרואה אותו עובר אומר לו כך ואפי' לצעוריה אסור דבהכאה וקללה כתיב עמך ובכבוד ובמורא לא כתיב עמך.

והקשו על רבינו מההיא דפ' איזהו נשך הניח להם אביהם פרה וטלית משל רבית וכל דבר מסויים חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם ופריך איקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומתרחץ בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת מכאן משמע עד שלא עשה תשובה פטור מכבודו וממוראו והך דקדושין איירי בשלא עשה במזיד אלא שהוא טועה או שוגג והבן מחזירו אבל רבינו כתב אפי' היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו וכו' וא"כ קשיא הך דאיזהו נשך.

ויש לתרץ דהתם איירי כשמת בלא תשובה דשוב לא יוכל לתקן את אשר עותו אבל הכא איירי באביו קיים ויש תקוה שיעשה תשובה ולא תזכרנה הראשונות ונמצא הבן עבר למפרע והדבר ברור שהחי מצטער והמת גם שנאתו גם קנאתו כבר אבדה:

(19) ספר המקנה על קידושין דף לו/א ועפ"ז פרשנו הא דאמר ביומא גדול' תשובה שזדונות נעש' לו כזכיות שנאמר שובו בנים שובבי' דמעיקר' שובבי' ולפמ"ש י"ל הטעם בזה דכיון שעושין תשובה נקראים בנים כאילו לא נתחייב בעבודתו וממילא לא יגיע עונש על החטא הקדו' כמדת הבן כנ"ל נמצא שהתשובה אשר יעשו אח"כ במשקל החטא שזהו מדת תשובת המשקל יחשיבהו השי"ת בחסדו כזכיות כמידת הבן זהו דקאמר דמעיקר' שובבי' כאלו לא חטא כלום אלא ששובב בדרך לבו והיינו דכתיב בהושע ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפילו ממנו ר"ל דכיון שעש' תשובה יחשוב הקב"ה התשובה לנדבה כמדת הבן

ובתומים ראיתי בסימן מ"ו (אורים ס"ק קל"א) שכתב דאם חתמו על אמנה פסולין לעדות ע"ש, ואין הדעת נותן כן דהא שם חשיב נמי עולה המשהה שטר פרוע וכן ספר שאינו מוגה ולא יתכן לומר דבזה פסול לעדות, ואין לך עולה הגדולה יותר משטר שיש בו רבית ואפילו הכי דעת תוספות דעדים החתומים על השטר שיש בו רבית כשרים, עיין פרק איזהו נשך (ב"מ עב, א ד"ה שטר). ולכן נראה דאמנה ואינך שיש בו עולה לא נפסלו על ידו, אלא דאפ"ה הוא אינו נאמן במה שאומר שעשה שלא כהוגן וזה פשוט.

ובתומים בסימן זה (סק"ה) הקשה מתשובת הרשב"א (ח"א) סימן אלף רל"ז דשם משמע אף דאנסוהו גוים לזנות עם אשה הו"ל רשע דמוכרח ליהרג ואל יעבור ע"ש. ולפי מ"ש לא קשה, דשם כתב באומר אני זניתי עם אשתך דלא פלגינן דיבוריה ואינו נאמן, וז"ל, וליכא למימר אפילו באומר אני זניתי עם אשתך פלגינן דיבוריה דיש לומר באונס, דהא אונס לא משכחת דאין קישוי אלא לדעת ובאנסוהו גוים הא יהרג ואל יעבור ע"ש, וא"כ כיון דעכ"פ שלא כהוגן עשה דהא דינא הוא שיהרג ואל יעבור, ואין אדם משים עצמו רשע אפילו במה שאינו נפסל על ידו וכדמוכח מש"ס פרק ב' דכתובות שאמרו בטעמא דר' מאיר משום דיהרג ואל יעבור וזה ברור:

עושה מעשה עמך למפרע

רמב"ם הלכות ממרים פרק ו הלכה יא

הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו אף על פי שהוא פטור על מכתו וקללתו עד שיעשה תשובה, אפילו היה ז אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו, ראהו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו.

כסף משנה הלכות ממרים פרק ו הלכה יא

[יא] הממזר חייב בכבוד אביו וכו'. טעמו מדתנן בפ"ב דיבמות (דף כ"ב) מי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו מהיבום וחייב על מכתו ועל קללתו חוץ ממי שיש לו בן מהשפחה ומהנכרית ובגמרא מ"מ לאיתויי מאי וכו' לאיתויי ממזר וכו' אמאי (חייב על מכתו ועל קללתו) קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ואוקימנא בשעשה תשובה וכתב הר"ף על זה ה"מ לענין חיובא אבל לענין איסורא אפילו לא עשה תשובה אסור לבן להכותו ולקללו דגרסינן בפרק הנחנקין לכל אין הבן נעשה שליח לא להכות אביו ולא לקללו חוץ ממסית ומדיח שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו וכו' הרא"ש ולאופקי מהתוס' שכתבו דההיא דהנחנקין בשעשה תשובה היא:

ודע שעל מ"ש רבינו שהממזר חייב בכבוד אביו כתב הטור רס"י ר"מ וז"ל נ"ל כיון שהוא רשע אינו חייב בכבודו כדאמרין גבי הניח להם פרה גזולה חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם ופריך והא לאו עושה מעשה עמך הוא פירוש ואין חייבין בכבודו ומשני בשעשה תשובה אלמא כל זמן שלא עשה תשובה אינם חייבים בכבודו עכ"ל. גם הגהות מיימון כתבו כן בשם ספר המצות אלא שהטור הוסיף תיבת

רשעים ולא מיקרו זרע אברהם. ותיירץ הרב ז"ל דהאי דאמרינן דזרע פסול לא מיקרי זרע לאו ממשמעות מלת זרע שמעינן לה, אלא מדקאמר ליה הקב"ה לאברהם כי ביצחק יקרא לך זרע ולא ישמעאל ועשו, זה בנין אב לכל התורה שזרע פסול לא מיקרי זרע:

והוקשה לו ז"ל דאם כן למה לי קרא למעט עשו, כיון דאפקיה לישמעאל נגמר בנין אב מישמעאל דזרע פסול לא מיקרי זרע, ומיניה נפיק עשו. ותיירץ דאי מישמעאל הו"א שאני ישמעאל דהוה בנו מהשפחה, א"נ משום כבודה דשרה שאמרה כי לא יירש בן האמה, אבל לא שמענו שמפני רשעתו יצא מכלל זרע, אבל השתא דאפיק נמי לעשו ש"מ דמפני רשעתו לא מיקרי זרע. והוקשה לו ז"ל דאם איתא דפסול בעבירה כגון עובד ע"ז מיקרי זרע פסול, אמאי לא קאמר דהנודר מזרעו של אברהם מותר בישראל מומר. ותיירץ לזה דטעמא דאינו מותר בישראל עובד ע"ז היינו משום שמא יעשה תשובה ונמצא למפרע שהיה זרע אברהם, והכריח הרב דכל שעשה תשובה הרי הוא כאלו היה כשר מעיקרא, אלו הם תורף דבריו ז"ל:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א

אמר רבי חמא (בר) + מסורת הש"ס: [ברבי] + חנינא: גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם, שנאמר ארפא משובתם אהבם נדבה. רבי חמא (בר) + מסורת הש"ס: [ברבי] + חנינא רמי: כתיב שובו בנים שובבים, דמעיקרא שובבים אתם, וכתוב ארפא משובתיכם! לא קשיא; כאן - מאהבה, כאן - מיראה. רב יהודה רמי: כתיב שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם וכתוב (הנה) + מסורת הש"ס: [כי] + אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה! - לא קשיא, כאן - מאהבה או מיראה, כאן - על ידי יסורין.

רש"י מסכת יומא דף פו עמוד א

דמעיקרא שובבים אתם - כשתעשו תשובה מעלה עליכם כאילו תחילת החטא על ידי נערות ושטות ושובבות. וכתוב ארפא - משמע: מכאן ואילך, כבעל מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו.

כאן מאהבה - השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו.

כתיב שובו בנים - אלמא: בעלי תשובה קרויין בנים.

וכתיב כי אנכי בעלתי בכם - אלמא: עבדים מיקרו.

כאן מאהבה ומיראה - קרויין בנים.

כאן על ידי יסורין - שלא שבו עד שנתיסרו ביסורין - קרויין עבדים ואית דגרסי: כתיב שובו אלי ואשובה וכתוב כי אנכי בעלתי בכם, כתיב ואשובה אליכם - לאחר תשובה, וכתוב כי אנכי בעלתי בכם - כבר, קודם שתשובו, כאן מאהבה או מיראה קא אמר כי אנכי בעלתי בכם.

ספר תקנת השבין - אות י

(י) שלושה מיני תשובה הם כפי מה שביארו לנו ז"ל (יומא פ"ו סוף ע"א), הראשונה תשובה מאהבה ובה מתקן את הקודם ועיין שם (עמוד ב') דתשובה מאהבה זדונות נעשו כזכויות,

העובד את אביו בנדבה והיינו דקאמר כי שב אפי ממנו מלהיות לו דין עבד אלא יהא כבן ולפי זה ז"ל דהא דאמר ר"מ בין כך ובין כך היינו ע"י תשובה כדפירוש רש"י בד"ה בני מעליא עוד לעולם וכו' והיינו דמיייתי ר' מאיר ראיה מקרא דה' במקום אשר יאמר וגו' אף דמייירי ע"י תשובה כדפירוש רש"י ז"ל בשמעתין אלא דמשעמ ליה מקרא דקאמר והי' במקום וגו' דאפילו בשעה שראוי להאמר עליהם ולא עמי יאמר עליהם וגו' שבאותו שעה הם בני אל חי והיינו אפילו בשעה שלא נהגו מנהג בנים ואפ"ה קרויין בנים כשעושין תשובה למפרע ובו יש לפרש הפסוק בישע"י סימן ס"א לא יאמר לך עוד עזובה ולארך וגו' כי לך יקרא חפצי בה ולא רציך בעולה כי חפץ ה' בך וארציך תבעל וגו' יש לדקדק דהוי ליה למירמ כי יחפץ ה' בך לשון עתיד כדקאמר וארציך תבעל לשון עתיד אך הענין היא שיש הפרש בין ישראל עצמם לארץ ישראל כי א"י בהיותה שממה הי' קרוי שמשמה וכשיחזור ה' ויבנה אותה תהי' קרוי באותו שעה בעולה אבל ישראל עצמם כשישובו הן קרויין בנים אף בשעת החטא וכאילו לא הי' עזובי' מעולם והיינו דקאמר כי חפץ ה' בך ר"ל גם על עתה נקרא לך חפצי בך כי חפץ בך לעולם.

ספר קובץ הערות - סימן כא

(כד) דף כ"ב [ע"ב], השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא. אע"ג דהוא מעוות לא יוכל לתקון. וביאור הדבר, דלבד דתשובה עוקרת החטא מכאן ולהבא, עוד יש חידוש בתשובה שהחטא נעקר למפרע. וזהו תירוץ הגמ', דבהוליד ממזר אין החטא נעקר למפרע, מ"מ מכאן ולהבא מיהא נעקר:

ויש לחקור, בגזלן, דפסול לעדות עד דמהדר ממונא למריה [חז"מ סי' ל"ד סכ"ט], אם עשה תשובה, ולא השיב את הגזילה מחמת איזה אונס, אפשר דנעשה כשר לעדות. דנהי דבכה"ג אין החטא נעקר למפרע, דאונס כמאן דעביד לא אמרינן, מ"מ השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא:

וכבוד הגה"צ ר' נפתלי זילברברג זצ"ל מווארשא אמר, בהא דנתקבלה תשובת אנשי נינוה, אף דמבואר בספרים דבבני נח לא מהני תשובה. והיינו כנ"ל, דהחידוש שיש בתשובה דעוקרת החטא למפרע, זה לא נאמר רק בישראל ולא בב"נ, אבל מ"מ מכאן ולהבא מיהא, מהניא תשובה גם לב"נ:

(25) ספר פרשת דרכים - דרוש שביעי

ע דכתב מהר"ר יחיאל באשן ז"ל דאף פסול בעבירה כגון עובד ע"ז נמי חשיב זרע פסול ולא מיקרי זרע, והכריח כן מדברי הרמב"ם פ"א מהל' יבום שכתב אפילו היה לו זרע ממזר או עובד ע"ז הרי זה פוטר וכו'. משמע דממזר ועובד ע"ז חדא מילתא נינהו. והוקשה לו ז"ל מההיא דאמרינן בפ"ג דנדרים דף לא. שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעכו"ם, ופריך בגמרא והאיכא ישמעאל ומשני כי ביצחק יקרא לך זרע כתיב, והאיכא עשו ביצחק ולא כל יצחק. ואם איתא דזרע פסול בעבירה לא מיקרי זרע, אמאי איצטריך בגמרא לאהדורי אקראי לאפוקי ישמעאל ועשו מכלל זרע אברהם, הא אמרינן דזרע פסול לא מיקרי זרע. ואפילו את"ל על ישמעאל שעשה תשובה, מה נאמר על עשו שהוא מומר כדאמרינן בקדושין שאני עשו דישראל מומר הוה, כ"ש שהאומות שיצאו מהם שעליהם אנו דנים אם מותר בהם הנודר מזרע אברהם הא ודאי אהלי שעיר וישמעאל הנה אלה

ספר רסיסי לילה - אות נג

ואף דעיקר שם צדיק היינו צדיק מעיקרו מכל מקום גם בעל תשובה נקרא צדיק גדול כנזכר לפי שהתשובה עוקרת החטא למפרע דוגמת התרת נדר על ידי החכם והוא כאילו לא חטא מעולם. וכדרך שנאמר (ירמיה נ, כ) בימים ההם וגו' יבוקש את עוון ישראל ואיננו וגו'.

ספר שפת אמת - דברים - לסוכות - שנת [תר"מ]

בפסוק לך אכול בשמחה כו'. הוא על חג הסוכות זמן שמחתינו. כי כבר רצה מה זה הלשון כבר. הענין הוא כמ"ש השיבנו ה' כו' חדש ימינו כקדם. כי שורש בניי למעלה מהטבע כמ"ש שעלו במחשבה קודם שנברא כל העולם. אך ע"י החטא כתיב עונותיכם היו מבדילים. וע"י תשובה חוזרים אל השורש. ונמצא ממילא למפרע נתקן הכל. וזה כבר רצה שע"י התשובה נתחזרו למקומם הראשון

ואם כן פירוש רש"י שכתב בד"ה דמעיקרא דשובבים כאילו תחילת חטא על ידי נערו וכו' צריך עיון לכאורה [ויעוין מה שכתבתי לקמן ריש סימן י"א לפרש בענין אחר ודברי רש"י צריך ישוב]:

ונראה דמעיקרא שובבים הכוונה קודם התשובה דעל ידי תשובה מאהבה נתברר דגם שעת החטא שקודם התשובה לא עינה מלבו כלל רק מעשה נערו ושטות בעלמא וכמו שאמרו (סוטה ג'). דאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס רוח שטות, ושם אמרוהו דרך כלל על כל אחד מישראל לפי שבאמת כל ישראל לבן לשמים וכמו שאמרו (שיר השירים רבה) על פסוק (שיר השירים ה', ב') ולבי ער שהקב"ה לבן של ישראל ובברכות (י"ז). גלוי וידוע שרצוננו וכו' ומי מעכב שאור וכו' והוא הרוח שטות, ועל כן אמרו (סנהדרין מ"ד). דאף על פי שחטא ישראל הוא משל לאסא דקאי ביני חילפי שעצמות לב איש הישראלי לעולם מריח ריח טוב כאסא, וכמו שאמרו (בראשית רבה ס"ה, כ"ב ובסנהדרין ל"ז). על פסוק (בראשית כ"ז, כ"ז) וירח את ריח בגדיו ריח בוגדיו והחטאים הם רק דוגמת חוחים הסובבים את השושנה כמו שנאמר (שיר השירים ב', ב') כשושנה וגו' והחוח עוקצה לפי שעה ולעיתיד יבורר זה בכל ישראל שיבוקש עוון ישראל ואיננו כי כשלג ילבינו שהוא תכלית הלבון והבהירות כמו שאמרו (נגעים פרק א' משנה א') בהרת עזה כשלג היינו שיהיו כזכויות, ובעולם הזה מי שזוכה לשוב מאהבה זוכה לזה דנתברר דגם מקודם בשעת החטא היה רק שובבות ומעשה נערו ולא זדון גמור ועל ידי זה אחר התשובה נעשה עוד כזכויות:

ומהרש"א בחידושי אגדות (שם יומא פ"ו ע"ב) תמה על זה איך חוטא נשכר ונדחק דרצה לומר שמוסיף זכויות, והיה לו לומר גם כן מפני שכח הבעל תשובה שכבר טעם טעם חטא ושב להש"ת גדול יותר [שצריך התגברות נגד יצר הרע ביותר] וכמו שכתב רמב"ם (פרק ז' מהלכות תשובה הלכה ד'), וזה טעם מאן דאמר (ברכות ל"ד ע"ב) דבעל תשובה גדול מצדיק גמור ועיין ספר הישר המיוחס לרבינו תם (שער י') עיין שם:

אבל לשון הגמרא מבואר דהזדונות עצמן נעשין כזכויות וכפירוש רש"י דעליהם משמע על כל מה שעשה אף על העבירות, כי נחשב עבירה לשמה דחשיבא מצוה (נזיר כ"ג ע"ב) וכמצוה שלא לשמה דמתוך שלא לשמה בא לשמה הכי נמי מתוך עבירה לשמה בא למצוה לשמה ועל כן העבירה עצמה חשובה מצוה וזכות דאילו כיוון תחילה לכך הרי היה מצוה לכתחילה גם כן ככל עבירה לשמה דעת לעשות לה' הפרו תורתך וכאלוהי בהר הכרמל, ואף דבנביא יש גבול דבכל אם יאמר לעבור על דברי תורה שמע לו חוץ מעבודה זרה, זהו רק על פי נביא אבל מכל מקום גם לחטא עבודה זרה דישראל יש תיקון להיות נחשב אחר התשובה כעבירה לשמה, דמצינו דוגמא גם בעבודה זרה עבירה לשמה בסנהדרין (ק"ז). על פסוק (שמואל - ב ט"ו, ל"ב) עד הראש שביקש דוד וכו' עיין שם, ומאחר דאחר התשובה זוכה על ידי החטא למדרגה גדולה יותר מקום שבעלי תשובה עומדין והעבירה הוא שהביאתו לזה אם כן איגלאי מילתא למפרע דהפרת התורה בעבירה היה לטוב ולעשות לה', ואף דהוא לא כיוון לכך בשעת מעשה הכל היה מסודר ובא מששת ימי בראשית מרצון ה' יתברך בבריאה וכמו שאמרו (שבת פ"ט ע"ב) על פסוק (ישעיה א', י"ח) חטאיכם כשנים: